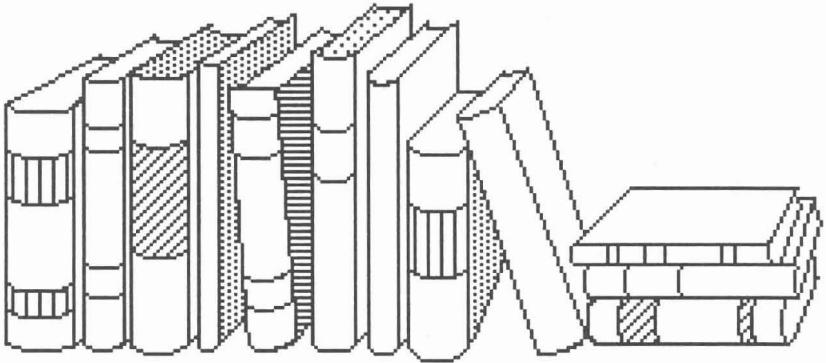

" วรรณกรรมประเภทคำกาศาพนิยามใช้เป็น "กลอนสวด" สวดอ่าน
ให้อุบาสกอุบาสิกาฟังในวันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ เพื่อมุ่งสอนคติธรรม และมุ่งให้
เกิดความบันเทิงไปด้วย "

นิทานคติธรรมเรื่องดาวเรือง

บัวงาม ห่อแก้ว *

นิทานเรื่องดาวเรือง เป็นวรรณกรรมของภาคกลางตั้งชื่อตามตัวละครเอก
ซึ่งมีชื่อว่าดาวเรือง เพราะคลอດในเวลากลางคืนที่มีเดือนหงายและดาวกระจายเต็ม
ท้องฟ้า ดังข้อความว่า

วันหนึ่งนางแก้ว	ตริตริกนิกแล้ว	โดยใจนางหมาย
วันคลอດลูกยา	เวลาเดือนหงาย	ดาวเรืองกระจาย ทั่วทั้งเวหา
แม่จ๊กให้นาม	ชื่อพระโคมงาม	ลูกแก้วแววตา
ชื่อเจ้าดาวเรือง	ขวัญเมืองแม่อา	ขอให้ชันษา เจ้ายืนหมื่นปี

หน้า 9

* อาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

นิทานเรื่องนี้ไม่ปรากฏแพร่หลาย ที่ปรากฏมี 3 จำนวน คือจำนวน มุขปาฐะอยู่ในวรรณกรรมจากบ้านใน ของ กิ่งแก้ว อัครถาวร "วรรณกรรมสมุดข่อย เรื่องดาวเรือง" ของศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งประชา พระแก้ว เป็น ผู้ปริวรรต และเรื่อง "ดาวเรือง" ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งเป็นฉบับที่มีเนื้อเรื่องสมบูรณ์ ที่สุด ที่ผู้เขียนได้ใช้ศึกษาวิเคราะห์แต่งด้วยคำประพันธ์ ประเภทกาพย์ได้แก่ กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบับ 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 ไม่ปรากฏผู้แต่งว่าเป็นใครแต่สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นพระภิกษุ ดังข้อความตอนท้ายเรื่องว่า

สิ้นฉบับกลับชาติเพียงนี้   เขียนตัวขั้วดี
รูปนี้ขอขมาภัย

หน้า 107

ในสมัยก่อนวรรณกรรมประเภทคำกาพย์นิยมใช้เป็น "กลอนสวด" สวดอ่านให้ อุบาสก อุบาสิกา ฟังในวันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ เพื่อมุ่งสอนคติธรรม และมุ่งให้เกิดความ บันเทิงไปด้วย เรื่องที่นำมาสวดอ่านในระยะแรกเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ชาดกต่าง ๆ ต่อมาเมื่อกลอนสวดได้รับความนิยมมากขึ้นก็มีการแต่งเรื่องใหม่เลียน แบบชาดก ซึ่งเนื้อเรื่องจะดำเนินเรื่องแบบชาดก โดยทั่วไปคือเป็นเรื่องราวในอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้าซึ่งเสวยพระชาติเป็นมนุษย์เพื่อสร้างกุศลต่าง ๆ ดังข้อความในนิทาน คติธรรม เรื่องดาวเรืองกล่าววว่า

เมื่อนั้นโกสีย์	รู้แจ้งคดี	แห่งนวังทราวม้วย
รู้ว่าปรารถนา	หาลูกสายใจ	เจ้าฟ้าตรึงตรัย จึงเสด็จลีลา
จึงไปนิมนต์	หน่อพระทศพล	อยู่บนชั้นฟ้า
เห็นพระชนมาน	จะสิ้นบุญญา	ขอเชิญศาสดา เสด็จสร้างกุศล
เมื่อนั้นศาสดา	ได้ ฟังอินทรา	จึงรับนิมนต์
ในราตรีกาล	หน่อพระทศพล	ถือเอาปฏิสนธิ์ ในครรภ์พิมพา

หน้า 3

ตอนสุดท้ายของเรื่องจะมีประชุมชาดก ทำนองเดียวกับนิทานชาดกโดยทั่วไป ว่าตัวละครในเรื่องเป็นบุคคลใดในสมัยพระพุทธองค์ ดังคำประพันธ์ว่า

เผ่าพงศ์วงศ์พระภูมิ	ครั้นม้วยชีวี
ก็ได้ไปเกิดในสวรรค์	
ส่วนอัยกาทรงธรรม	กลับชาติมาพลัน
สิริสุทโธทนะภูมิ	
ส่วนว่าพิมพาเทวี	กลับชาติมานี้
สิริมหามายา	
กาลหูกผู้พ่อตา	ครั้นกลับชาติมา
พระสุปพุทธภูมิ	
ฝ่ายว่าสาครเทวี	พิมพาภิกขุณี
มารดาแห่งเจ้าราहुล	
โสฬสนางนี้มีคุณ	ครั้นบุญสิ้นบุญ
ได้เป็นพระวิสาขา	
ท่านท้าวอกุศลราชา	คือพระโมคคัลลาน์
สาวกแห่งองค์ชินศรี	
อันว่ามูลโคตรเศรษฐี	เทวทัตอันมี
ทำลายซึ่งพระศาสนา	
อันเจ้านนทิจิตราชา	เป็นหน่อศาสดา
ชื่อว่าราहुลกุมาร	
องค์พระดาวเรืองภูบาล	ตรัสพระโพธิญาณ
โปรดสัตว์ในโลกโลกีย์	

หน้า 107

แนวคิดสำคัญนิทานเรื่องดาวเรืองจะเสนอแนวคิดเหมือนกลอนสวด โดยทั่วไปคือ เรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องบุญบาป เพื่อเน้นย้ำให้ศาสนิกชน หมั่นทำบุญทำทาน ดั่งเห็นได้จากพฤติกรรมของตัวละคร เช่น เศรษฐี ทนุชชัย ทำกรรมเอาไว้ในชาติก่อน ด้วยการฆ่าสัตว์ไว้มากชาตินี้เมื่อภรรยาตั้งท้องยังไม่ทันคลอดก็มาตายเสียก่อน ดังคำประพันธ์ว่า

อยู่ในอุทร	โฉมฉายสายสมร	สิบเดือนบ่คลา	
ทนุชชัย เศรษฐี	ผู้เป็นบิดา	ชาติก่อนโพนมา	ฆ่าสัตว์ทั้งหลาย
เศรษฐีนั้นหนา	ไม่ทันเห็นหน้า	ลูกรักโฉมฉาย	
พอสิ้นอายุ	เศรษฐีนั้นตาย	พิมพาโฉมฉาย	เพียงสิ้นชีวี

หน้า 3

นางพิมพา ภรรยาของเศรษฐี ทนทุกข์ เมื่อสามีตายไปแล้วก็ถูกมูลโคตรน้องชายของสามีบริษัทรพณ์สมบัติไปหมด มีความทุกข์ทรมานและถูกมูลโคตรเขียนตีทั้งกำลังท้องก็เพราะกรรมที่นางได้ทำไว้แต่ชาติก่อนคือ นางได้เขียนตีมารดาของมูลโคตรอย่างทารุณทั้งกำลังท้องและเมื่อมูลโคตรอายุได้ 10 ปี ก็พรากเอามูลโคตรไปขายเวรกรรมจึงตามทัน ทำให้นางต้องถูกมูลโคตรทารุณและต้องพลัดพรากจากดาวเรืองผู้เป็นลูกเช่นเดียวกัน ดังคำประพันธ์ว่า

มูลโคตรทำโผยโบายวัน	ลูกน้อยในครรภ์
กรรมนั้นเจ้าสร้างไว้อย่างไร	
อาจารย์รู้แจ้งแถลงไข	ก่อนปางนางไท
ทำโทษแก่แม่เศรษฐี	
มารดามูลโคตรคินนี้	เกิดเป็นทาสี
มูลโคตรอยู่ในครรภ์	
พิมพาโกรธาตรีน	ให้ลงโทษทัณฑ์
ตีโบายมิได้กรุณา	
ทาสีคลอดมูลโคตรมา	นางพิมพา
เลี้ยงดูกุมารด้วยดี	
ครั้นอายุได้ สิบปี	จึงนางเทวี
พรากเอากุมารนั้นไปขาย	
บาปนั้นตามทันโฉมฉาย	เวรหลังไม่คลาย
บังเกิดให้ตามสนอง	

หน้า 107

เมื่อดาวเรืองต้องพรากจากนางสาครผู้เป็นภรรยา เพราะเศรษฐีกาลกไม่พอใจที่ดาวเรืองยากจนไม่มีเกียรติยศชื่อเสียงก็ออกอุบายให้ดาวเรืองไปค้าขายทางเรือสำเภาตนจะได้นำนางสาครไปแต่งงานใหม่กับโกณฑัญญพอดำเรือสำเภาผู้มั่งคั่ง ดาวเรืองก็คร่ำครวญว่ากรรมที่ต้องพลัดพรากจากนางสาครครั้งนี้ก็เพราะกรรมทั้งของดาวเรืองและนางสาครไม่ได้กล่าวโทษว่าพ่อตากลับแก้งดังคำประพันธ์ว่า

เมื่อนั้นดาวเรือง	โคกแสนแค้นเคือง	คือไฟไหม้เผา
สังเสียเมียรัก	ชบพักตรโคกเศร้า	จะไปไกลเจ้า
ยอดเสน่ห์เทวี	ค่อยอยู่จดี	ภคนี้องเอ๋ย
จะไปไกลแล้ว	น้องแก้วทรมเซย	กรรมเราเจ้าเอ๋ย
		ค่อยอยู่จดี

หน้า 36

และเมื่อดาวเรืองเดินทางไปรับมารดาถึงเมืองท้าวอกุลศได้เสียรู้ท้าวอกุลศถูกเขียนตีและถูกจับไปจองจำก็คร่ำครวญว่าเป็นเวรและกรรมที่ได้ทำไว้ดังคำประพันธ์ว่า

มันเอาเจ้าไป   ถึงตรุอันใหญ่   มันใส่ชื่อคา
ใส่ตรวนไม่ลด   กำสรดโสภา   เหลียวซ้ายแลขวา   ไม่เห็นใครเลย
รัญจวนครวญคร่ำ   เหวใดได้ทำ   กรรมของพระเอ๋ย
ลำบากยากเข็ญ   ไม่เห็นใครเลย   โสฬสเจ้าเอ๋ย   ช่วยพี่ด้วยรา

หน้า 69

นางโสฬสได้มาช่วยดาวเรือง และให้ดาวเรืองปกครองบ้านเมืองของท้าวอกุลศ ดาวเรืองไม่เห็นชอบและได้พูดให้นางโสฬสฟังว่าตนเองตัดกิเลสแล้ว การที่ตนได้ถูกท้าวอกุลศทรมานเพราะบาปที่ดาวเรืองทำไว้เวรกรรมจึงตามมาสนองในชาตินี้ดังคำประพันธ์ว่า

ตัวพินะเจ้า   ตัดบ่วงหน่วงเอา   สรรเพชตาญาณ
ท่านท้าวอกุลศ   เป็นคนพวกพาล   เหวรามมาลาญ   เพราะบาปพี่เอง
สมบัตินี้ไซ้ไร   พี่จะคืนให้   ท้าวไทตามเพรง
ท่านทำจำนอง   กรรมของพี่เอง   กรรมสร้างปางเพรง   จึงทนเวทนา

หน้า 79

ส่วนเรื่องบุญกุศลเห็นได้จากตอนดาวเรืองอายุได้ 8 ปี อาสาเลี้ยงดูมารดาด้วยการไปตัดพินมาขายเทพเจ้าในป่าก็มาช่วยตัดช่วยมัดจนดาวเรืองได้พินจำนวนมาก การที่เทพเจ้าทั้งหลายได้มาช่วยเช่นนี้ เพราะชาติก่อนดาวเรืองได้ เก็บพิน ถวายพระสงฆ์ บุญกุศลจึงหนุนนำไม่ให้อาวเรืองเดือดร้อนมากนัก ดังคำประพันธ์ว่า

ชาติก่อนท่านไท   เก็บพินหักไม้   เธอให้เป็นทาน
ถวายแก่พระสงฆ์   ทรงสิขาจารย์   ฝูงเทพทุกสถาน   มาช่วยทรมาวัย
บางองค์ช่วยตัด   บางองค์ช่วยมัด   อัดแอแซไป
พระดาวเรืองเจ้า   แลเห็นหลากใจ   มีใช้อื่นไกล   คือเทพเทวา

หน้า 10

และครั้งใดที่ดาวเรียงต้องทำงานหนักหรือเดือดร้อนเทพเจ้าก็ให้ความช่วยเหลือทุกครั้งไป ดังเห็นได้จากตอนดาวเรียงไปอยู่กับเศรษฐีกาลหก ได้ช่วยเศรษฐีทำไร่นา ดาวเรียงก็สามารถไถนาและหว่านข้าวในนาจำนวนห้าร้อยไร่ได้แล้วเสร็จภายในเวลาอันรวดเร็วเพราะพระอินทร์ลงมาช่วย ดังคำประพันธ์ว่า

คอยสบายคลายทุกข์สุขี	ดาวเรียงภูมิ
ช่วยทำช่วยไถไร่นา	
เมื่อนั้นสมเด็จอินทรา	เธอจึงลงมา
ช่วยโพธิสัตว์บัตเดี้ยว	
ด้วยเดชบุญคุณเดียว	ไถนาคนเดียว
เร็วกว่าคนทั้งหลาย	
-----	-----
นาห้าร้อยอันนั้นมี	ดาวเรียงมีศรี
เจ้าไถก็แล้วแต่วัน	
ข้าคิดดูน่าอัศจรรย์	ชะรอยจอมขวัญ
เจ้านั้นก็มีบุญหนักหนา	
-----	-----
รุ่งเช้าเจ้างามเปลี่ยว	จรดลคนเดียว
ทั้งหว่านทั้งกลบด้วยพลัน	
จึงแก้ควาวิฆัมมัน	นาห้าร้อยนั้น
ก็แล้วมิทันถึงเย็น	

หน้า 23-24

ดาวเรียงถูกพ้อต่านำมาปล่อยไว้บนเกาะแก้วในป่าหิมวันต์ ร้อนถึงพระอินทร์บนสวรรค์ คิดจะช่วยดาวเรียงให้ไปสร้างบุญกุศล และได้สัญญากับดาวเรียงว่าถ้าเมื่อใดดาวเรียงได้รับความเดือดร้อนก็ให้นึกถึงพระองค์และนางโสฬส พระองค์ก็จะลงมาช่วย ดังคำประพันธ์ว่า

เอ็นดูร้อยซังพังงา	หน่อพระศาสดา
เจ้าลงไปสร้างสมภาร	
ควรกุยาตราอยู่นาน	ไปช่วยภูบาล
ให้พ้นจากเกาะหิมวา	

หน้า 53

เมื่อนั้นโกสีย์ ได้ฟังภูมิ กล่าวโดยสัจจา
 ทานท้าวโกสีย์ จึงมีพจนา ยึดไปเมื่อหน้า ลูกยาทุกซี้ใจ
 แม้นได้ทุกข์ยาก ตกต่ำลำบาก รำลึกขึ้นไป
 ถึงพระบิดา ซายาทรมวย เจ้าอย่าร้อนใจ จะช่วยด้วยดี

หน้า 59

เมื่อครั้งดาวเรืองถูกท้าวอุกฤษทรมานได้รับความเดือดร้อนก็ร้อนไปถึงพระอินทร์
 พระอินทร์จึงใช้นางโสฬสไปช่วยแก้ไขดังคำประพันธ์ว่า

บัดเดี่ยวมินาน ร้อนถึงวิมาน อมรินทร์อินทรา
 เธอเหลียวชะแ่ง เล็งแลลงมา เห็นหน่อศาสดา ทนทุกข์ทรมาน
 รำลึกนึกหา โสฬสภัลยา ออกมามินาน
 ประนมก้มเกล้า จอมเจ้าใจอารย์ จอมจักรมัทธวาน จึงแจ้งกิจจา
 ว่าเจ้าดาวเรือง โศกแสนแค้นเคือง ทุกข์ทนทรมาน
 ด้วยท้าวอุกฤษ เป็นคนโมหา ธิราชอาญา พันธนาจำจอง
 สาวสวรรค์ภัลยา ฟังคำร่ำว่า น้ำตาฟูมฟอง
 นางแสนสงสาร ทรมานมัวหมอง ใ้อว่าบัวทอง กรรมนั้นฉนใด
 อมรินทร์อินทรา ปรลอบพลางทางว่า แก้วตากลยใจ
 อย่าทุกข์โศกเศร้า ตัวเจ้าลงไป มิ่งแม่แก้ไข จอมไทรราชา

หน้า 69-70

พฤติกรรมของตัวละครในเรื่องไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมของนางพิมพาและดาวเรือง
 บาปกรรมที่ตามสนองและบุญกุศลที่หนุนนำให้ตัวละครได้รับความช่วยเหลือจาก
 เทพเจ้าและได้รับผลดีในชาติใหม่ก็เป็นข้อเตือนสติผู้อ่านและผู้ฟังให้ได้คิดว่าแม้จะเป็น
 ตัวละครฝ่ายดี ก็เชื่อว่าจะหนีพ้นกรรมเก่าไปได้ ดังนั้นปฤชุน โดยทั่วไปจึงมีทั้งบุญและ
 บาปที่ติดตัวมาจากอดีตชาติด้วยกันทั้งสิ้น

ส่วนเนื้อเรื่องของนิทานคติธรรมเรื่องดาวเรืองก็มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของ
 ชาวบ้าน ดังเห็นได้จากปัญหาความขัดแย้งระหว่างพี่สะใภ้กับน้องผัว พร้อมกับลูกสาว
 พ่อตากับลูกเขย และหญิงม่ายกับสังคม

ความขัดแย้งระหว่างพี่สะใภ้กับน้องผัว เห็นได้จากตอนมูลโคตรน้องชายของ เศรษฐีทนุญชัย เมื่อพี่ชายตายก็บริบททรัพย์สมบัติของพี่ชายมาเป็นของตนมีหน้าซ้ำจะ เอานางพิมพาภรรยาของพี่ชายเป็นเมียด้วย ซึ่งนางพิมพาไม่ยินยอม และด่าว่ามูล โคตรทำให้มูลโคตรโกรธทุบตีนางพิมพาและนำไปขังไว้ดังบทประพันธ์ว่า

บัดนั้นมูลโคตร ใจพาลเหตุโหด เวลาโฉมมิติ
จิตหวังตั้งใจ ใครได้เทวี มูลโคตรพาที กล่าวเป็นแบายคาย
ดูรานางแก้ว ผัวเจ้าตายแล้ว อย่าคิดมุ่งหมาย
ร้องไห้เยนา น้ำตาไม่วาย เหวกลมโถมฉาย เข้าการอะไร
อย่าได้โคกเศร้า มิใช่ผัวเจ้า จะมาเศร้าไย
ตัวของน้องเล่า แก่เฒ่าเมื่อไร ตั้งหน้าหาใหม่ เกิดเจ้าพี่อา
ธรรมเนียมผัวตาย จะอยู่เป็นม่าย ชายจะนินทา
จะคิดอื่นไกล ไปไหนเล่าณา เราเลี้ยงรักษา ปกป้องครองกัน

.....
เมื่อนั้นพิมพา ได้ฟังวาจา มูลโคตรน้องผัว
หยาบซ้ำสาบานย์ หักหาญไม่กลัว เจ้าเป็นน้องผัว กล่าวดังนี้ไย
เห็นว่าผัวตาย ใจจิตคิดร้าย ไม่อดสุใจ
ไม่คิดอนิจจา เจ้าอย่าหลงไหล น้องผัวสะใภ้ อย่าทำสาละวน
คิดมั่งรังจรอ พี่ชายเหมือนพ่อ เกิดมากับตน
คิดน่าอายใจ เห็นไม่เป็นผล อย่าทำสาละวน ไม่ดีแก่ใจ
ไม่คิดถึงพี่ เมตตาปราณี หลานที่อยู่ใน
เกิดด้วยพี่ชาย ที่เขาตายไป เจรจว่าได้ ไม่มีความอาย

หน้า 3-4

ความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูก เห็นได้จากตอนที่เศรษฐีกาลหูก ต้องการให้ นางสาครแต่งงานใหม่กับคนที่ตนเห็นชอบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครอบครัวของคนไทยใน สมัยก่อนเมื่อลูกสาวแต่งงานแล้วยังไม่ออกไปตั้งครอบครัวใหม่ผู้เป็นพ่อแมก็สามารถ ลงโทษหรือบีบบังคับต่าง ๆ นานาได้ โดยที่ผู้เป็นลูกเขย โดยเฉพาะลูกเขยที่ยากจน เช่นดาวเรืองก็ไม่สามารถจะโต้เถียงใดใดกับพ่อตาได้ดังคำประพันธ์ว่า

ร้อยซังฟุ้งพ่อ ดาวเรืองนี่หนอ เป็นคนบัดสี
 เสียยศเสียศักดิ์ เงินทองไม่มี อายกับเศรษฐี เพื่อนฝูงทั้งหลาย
 เขาจะนินทา อับอายขายหน้า กับข้าหญิงชาย
 ให้ลูกมีผิว ชั่วช้าน่าอาย พ่อนี้เสียตาย ลูกแก้วกับตน
 พ่อจะแต่งเจ้า ลูกน้อยหนุ่มเนาว์ มีคู่ห้องหน
 ทีนี้แลนา เห็นว่าชอบกล จะแต่งนิรมล กับนายเกตรา

หน้า 30

นางสาครเมื่อได้ยินบิดาพูดก็ได้เถียงว่า เมื่อรู้ว่าดาวเรืองยากจนทำไมเศรษฐี
 กาลหกจึงยกนางให้ดาวเรือง นางสาครจึงยืนยันความคิดของตนว่าจะขออยู่กับดาว
 เรืองต่อไป และไม่คิดจะมีสามีสองคนดังคำประพันธ์ว่า

มันตายสู้ตาย ลำบากยากกาย ได้อยู่คู่ครอง
 ลูกมียินดี จะมีผิวสอง จะอยู่คู่ครอง ตามยากเข็ญใจ

หน้า 31

เมื่อนางสาครไม่ยอมทำตามก็ทำให้กาลหกโกรธ เขียนตีนางสาครเพราะเห็น
 แก่เงินทองของกำนัลของโกณฑัญญ์ ผู้จะมาเป็นชายใหม่จึงกล่าววาทิตนยกนางสาครให้
 แก่ดาวเรืองเป็นเพราะเคราะห์กรรมของตนเอง ดังคำประพันธ์ว่า

จะแต่งให้ดี อีลูกบัดสี มึงมิทำตาม
 สั่งสอนสิ่งไร มึงไม่เกรงขาม ขบพันคำราม ไล่ตีชานา

.....
 กาลหกใจพาล ฟังเจ้าเยาวมาลย์ กริ้วโกรธครั้นครอง
 เป็นกรรมจำเพาะ คราวเคราะห์กูเอง มันไม่เหมาะเหม็ง เสียศักดิ์นั๊กหนา
 อายเพื่อนบ้านลัก ทีหลังประจักษ์ ว่าพลัดขาดมา
 ไม่มีพี่น้อง พวกน้องวงศา ตัวมึงนี่นา เชื้อกูผู้ดี
 อ้ายดาวเรืองไซ้ ยศถาหาไม่ เงินทองไม่มี
 อยู่ด้วยกันไป ยากไร้อัปรีดิ์ รักใคร่ไม่ได้ คนพลัดสัญจร

หน้า 31

ข้อความที่เศรษฐีกาลหกก่่าวเป็นความขัดแย้งระหว่างพ่อตากับลูกเขย แม้ลูกเขยจะขยันทำมาหากิน เช่น ดาวเรืองมาอยู่บ้านพ่อตากับช่วยทำไร่นา ถ้าไม่มียศถาบรรดาศักดิ์ก็กลายเป็นคนไม่ได้ไป

ความขัดแย้งอีกประการหนึ่งคือ สตรีม่ายกับสังคม ในสมัยก่อนสตรีดูเหมือนไร้ศักดิ์ศรีเพราะคุมครองตนเองไม่ได้ เมื่อขาดผู้คุมครองซึ่ง ได้แก่ บิดามารดา หรือสามี ย่อมเป็นที่ดูถูก ดูหมิ่น และถูกเหยียดหยามได้ ดังเช่น สภาพชีวิตของนางพิมพา เมื่อสามีตายสภาพชีวิตที่เคยสุขสบายก็ตกกระท่ำลำบากถูกน้องสามีรังแกเหยียดหยามถึงขั้นจะเอานางทำเมียแต่นางพิมพาไม่ยินยอมเพราะเป็นการกระทำที่ผิดทำนองคลองธรรม มูลโคตรจึงโกรธทุบตีและจับนางไปขัง และเมื่อดาวเรืองต้องออกจากบ้านนางพิมพาจะขอตามไปด้วย ดาวเรืองจึงขอให้นางรักษาตัวอยู่ที่บ้านดีกว่าจะออกไปอยู่ในสังคมภายนอก ดังคำประพันธ์ ต่อไปนี้

แม่รักษาองค์อยู่จงดี   บุญปลุกลูกนี้
สามปีจะกลับมามาหา
เป็นสตรีนี้ยากนักหนา   ผัวตายผัวหย่า
คนชั่วจึงมาดูแลน

หน้า 16

และอีกตอนที่มูลโคตรกล่าวว่่า หญิงที่เป็นม่ายผู้ชายจะนินทาจึงขอให้นางพิมพาเป็นเมียตนจะได้มีผู้คุมครอง ดังคำประพันธ์ว่า

ธรรมเนียมผัวตาย จะอยู่เป็นม่าย ชายจะนินทา
จะคิดอื่นไกล ไปไหนเล่าหนา เราเลี้ยงรักษา ปกป้องครองกัน

หน้า 4

ความขัดแย้งดังกล่าวยังมีปรากฏในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้แล้ว วรรณกรรมนิทานเรื่องดาวเรืองยังอุดมไปด้วยคุณค่าทางด้านอื่น ๆ เช่นเดียวกับวรรณกรรมราชสำนักและวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องอื่น ๆ ของไทย

หนังสืออ้างอิง

ตรีศิลป์ บุญขจร. วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง : การศึกษาวิเคราะห์.
วิทยานิพนธ์ อ.ด.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. ถ่ายเอกสาร.
หอสมุดแห่งชาติ, ดาวเรือง. กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2529.